

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1935 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa ändringar
i lagen om arbetstidens begränsning.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 337, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla, att regeringen ville utarbeta och till 1936 års riksdag inkomma med förslag *dels* till sådana ändringar av lagen om arbetstidens begränsning, att arbetstiden för arbetare inom industrin i allmänhet förkortas till 40 timmar i veckan och för arbetare i särskilt tungt och hälsofarligt arbete samt för arbetare under 18 år till högst 36 timmar i veckan, med iakttagande av att lönekomensation bör lämnas, *dels* till sådana ändringar, att lagens tillämpningsområde utvidgas att omfatta vissa arbetargrupper, som nu icke äro inbegripna under lagens tillämpning, *dels ock* till sådan skärpning av bestämmelserna angående övertidsarbete, att dylikt endast medgives då särskilt tvingande omständigheter föreligga, exempelvis då genom natur- eller olyckshändelse eller genom annan omständighet, som ej kunnat förutses, fara föreligger för liv, hälsa eller egendom.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda yrkanden, får utskottet hänvisa till motionen.

Vid 1930 års riksdag antogs på förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 15) nu gällande lag om arbetstidens begränsning, utfärdad den 16 maj 1930 (nr 138).

Vid 1931, 1932 och 1933 års riksdagar väcktes motionsvis förslag om ändringar i arbetstidslagen (motionerna I: 206 och II: 287 år 1931, II: 60 år 1932 samt II: 79 och II: 252 år 1933). På hemställan av andra lagutskottet (utlåtanden 16/1931, 24/1931, 35/1932 och 35/1933) beslöt riksdagen, att motionerna icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Jämväl vid 1934 års riksdag väcktes förslag om lagändringar. I motionen II: 286 hemställde herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl., att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om utarbetande och framläggande för

Bihang till riksdagens protokoll 1935. 9 saml. 2 avd. Nr 16.

1935 års riksdag av förslag dels till fastställande av arbetstiden till 6 timmar per dag och 36 timmar i veckan med lönekomensation, dels till utvidgning av lagens tillämpningsområde till att omfatta alla arbetargrupper, dels ock till bestämmelser därom, att övertidsarbete skulle medgivas endast vid sådana särskilda tillfällen, då genom natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, fara förelåge för liv, hälsa eller egendom.

Andra lagutskottet anförde i utlåtande nr 53:

Av vad ovan anförts framgår, att spørgsmålet rörande ytterligare begränsning av arbetstiden för närvarande är föremål för internationell prövning. Vid den arbetskonferens, vars förhandlingar nyligen påbörjats i Genève, skall till behandling upptagas, bland annat, frågan om sådan begränsning av arbetstiden, att den för personer, som äro sysselsatta i industriellt arbete, i genomsnitt skall utgöra 40 timmar i veckan. I denna konferens deltaga såväl representanter för vårt lands regering som svenska arbetsgivare- och arbetarrepresentanter. Med hänsyn till det läge, vari det internationella samarbetet på förevarande område alltså befinner sig, torde det knappast kunna påräknas, att till nästa års riksdag kan framläggas förslag till så vittgående ändringar i arbetstidslagstiftningen, som påyrkas i motionen. Utskottet vill vidare erinra om, att vissa spørgsmål angående arbetstidens längd i vårt land för närvarande äro föremål för arbetslöshetsutredningens undersökningar. För övrigt hyser utskottet den övertygelsen, att regeringen med uppmärksamhet följer företeelserna på arbetsmarknaden och undersöker alla möjligheter att med statens medverkan råda bot på arbetslösheten.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Vid förra årets riksdag väcktes vidare två motioner, II: 371 och II: 498, med hemställan att utredning skulle begäras hos Kungl. Maj:t i fråga om möjligheterna att bereda sysselsättning åt arbetslösa genom en allmän förkortning av arbetstiden samt angående ransonering av arbetet i syfte att bereda den arbetslösa ungdomen plats i produktivt arbete. — Motionerna behandlades av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott (utlåtande nr 4) och första kammarens första tillfälliga utskott (utlåtande nr 10). — På grund av skiljaktiga beslut i kamrarna förföllo motionerna.

Arbetslöshetsutredningen, som tillsattes den 11 mars 1927 med uppdrag att verkställa utredning rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande, har numera slutfört sitt uppdrag.

Utredningen avgav den 11 juni 1931 *betänkande I*, Arbetslöshetens omfattning, karaktär och orsaker (Statens off. utr. 1931: 20). Såsom bilagor till detta första betänkande överlämnades dels *bilaga 1*, Orsaker till arbetslöshet, av professorn G. Bagge, dels *bilaga 2*, Promemoria angående arbetsmarknaden och de faktorer som bestämma dess utveckling, av generaldirektören E. G. Huss (Statens off. utr. 1931: 21), dels slutligen *bilaga 3*,

Om den industriella rationaliseringen och dess verkningar, av professorn G. Åkerman (Statens off. utr. 1931: 42). Den 20 oktober 1933 avgavs, såsom *bilaga 4* till arbetslöshetsutredningens betänkanden, Konjunkturspridningen, av docenten D. Hammarskjöld (Statens off. utr. 1933: 29), den 5 januari 1934, såsom *bilaga 5*, Finanspolitikens ekonomiska verkningar, av professorn G. Myrdal (Statens off. utr. 1934: 1), den 22 januari 1934, såsom *bilaga 6*, Löneutvecklingen och arbetslösheten, av docenten A. Johansson (Statens off. utr. 1934: 2) samt den 14 april 1934, såsom *bilaga 7*, Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet, av professorn B. Ohlin (Statens off. utr. 1934: 12). Slutligen avgavs arbetslöshetsutredningens *betänkande II*, Åtgärder mot arbetslöshet, dagtecknat den 30 november 1934 (Statens off. utr. 1935: 6). I andra avdelningen av sistnämnda betänkande med huvudrubrik »Lönepolitikens och den ekonomiska politikens allmänna inflytande på sysselsättningsgraden» har i kap. VIII, sid. 155—167, behandlats frågan om »Arbetstidsförkortning såsom medel mot arbetslöshet». Vidare har i fjärde avdelningen med huvudrubriken »Åtgärder mot arbetslöshet» i kap. XXIII, »Åtgärder i syfte att förändra arbetslöshetens fördelning» å sid. 280—282 behandlats spörsmål om arbetstidsförkortning (jämför sid. 233—235).

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1933 har chefen för socialdepartementet tillkallat fem sakkunniga, vilka antagit benämningen *Lantarbetstidsutredningen*, med uppdrag att inom departementet biträda med utredning rörande frågan om laglig reglering av arbetstiden för arbetare inom jordbruket och dess binäringar.

De sakkunniga hava utarbetat utkast till lag om arbetstiden i jordbruk och vissa andra näringar (lantarbetstidslag), vilket utkast är föremål för överläggning. Utredningsarbetet beräknas bliva slutfört under år 1935.

Å den internationella arbetsorganisationens konferens i Washington år 1919 antogs bl. a. förslag till konvention angående begränsning av arbetstiden i industriella företag. Av en i Sociala meddelanden år 1935, nr 1, å sid. 32—33 intagen tabell rörande fortgången intill 1935 års början av ratifikationsarbetet i fråga om internationella konventioner framgår, att nämnda konvention ratificerats av Argentina, Belgien, Bulgarien, Chile, Colombia, Dominikanska republiken, Grekland, Indien, Kuba, Litauen, Luxemburg, Nicaragua, Portugal, Rumänien, Spanien, Tjeckoslovakien och Uruguay, att den villkorligt ratificerats i Frankrike, Italien, Lettland och Österrike samt att förslag om ratifikation föreligger i Brasilien, Nederländerna, Paraguay och Tyskland.

Den internationella arbetsorganisationens adertonde sammanträde hölls i Genève under tiden 4—23 juni 1934. Antalet representerade stater ut-

gjorde 49, av vilka 28 (däribland Sverige) sänt fullständiga delegationer, d. v. s. två regeringsombud samt ett ombud från vardera av arbetsgivar- och arbetarsidorna.

På dagordningen fanns upptagen bl. a. frågan om förkortning av arbetstiden (40-timmarsveckan). Den för en konventions antagande erforderliga majoriteten vanns icke — lika litet som vid 1933 års sammanträde, då förslag förelegat om att, med frångående av den regelmässiga dubbla diskussionsproceduren, upptaga ämnet till omedelbart avgörande.

1934 års konferens antog emellertid en resolution, vari uttalades, att frågan om en förkortning av arbetstiden för internationella arbetsorganisationen alltjämt stode såsom en huvuduppgift, vare sig man betraktade denna reform såsom ett medel i kampen mot arbetslösheten eller såsom en åtgärd för att göra arbetarna delaktiga av teknikens framsteg. I resolutionen konstaterades, att konferensen ställt sig välvillig gentemot principen om 40-timmarsreformen, men att det icke varit möjligt att vid detta sammanträde uppnå beslutsmässighet vid omröstningen om framlagda förslag. Internationella arbetsbyrån anmodades att införskaffa kompletterande upplysningar. Arbetsbyråns styrelse inbjöds att upptaga ärendet å dagordningen för nästa konferenssammanträde för antagande av ett eller flera konventionsförslag.

Å internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde den 26—28 september 1934 beslöts, att frågan om arbetstidens reducering skulle uppföras på dagordningen för internationella arbetskonferensens nittonde sammanträde år 1935. Arbetsbyrån skulle anmodas att utarbeta ett förslag till en enda konvention angående arbetstidens reducering inom hela näringslivet. Konferensen skulle hava att vid 1935 års eller senare sammanträden bestämma vilka kategorier av företag, som skulle omfattas av arbetstidsförkortningen, och den tillämpningsmetod, som i varje fall skulle komma till användning.

Arbetsbyrån utarbetade därefter konventionsförslag samt förordade såsom lämpliga industrigrupper, för vilka arbetstidsförkortningen skulle träda i kraft, 1. allmänna arbeten; 2. byggnads- och entreprenadverksamheten; 3. järn- och stålindustrin; samt 4. glasindustrin med undantag av automatiska fönsterglasbruk. Med detta urval hoppades arbetsbyrån uppnå den största anslutningen av de olika länderna. — Konventionsförslaget berörde endast arbetstidsfrågan; det innehöll ingen bestämmelse om lönekomensation.

Vid sitt senaste möte, som började den 29 januari 1935, beslöt internationella arbetsbyråns förvaltningsråd att förorda antagandet av en principkonvention om 40-timmars arbetsvecka samt att i övrigt lösa frågan genom särskilda konventioner för de industrier, inom vilka det ansåges möjligt att förverkliga tanken på arbetstidens omedelbara förkortning, nämligen järn- och stålindustrin, byggnadsindustrin, de allmänna arbetena och buteljglasindustrin.

Vidare må omnämnas, att på arbetskonferensens dagordning skall komma frågan om en revision av den vid 1931 års konferens antagna konventionen rörande arbetstiden i kolgruvor.

Internationella arbetskonferensens nittonde sammanträde skall taga sin början den 4 juni 1935.

Under oktober 1934 hölls ett möte i Oslo mellan de nordiska ländernas socialministrar, därvid bl. a. frågan om förkortning av arbetstiden såsom medel mot arbetslösheten behandlades. Ett allmänt uttalande gjordes vid mötet för en förkortning av arbetstiden. Protokoll från mötets förhandlingar äro ännu icke offentligt tillgängliga.

Utskottet tillåter sig vidare anföra följande ungefärliga *uppgifter rörande arbetstidslagens tillämpning* åren 1931—1934.

Ordinarie arbetstid.

	1931	1932	1933	1934
Dagarbetare med 48 timmars arbetsvecka enligt lagen [4 § första st.]	433 700	447 200	446 400	447 500
Skiftarbetare med 48 timmars genomsnittlig arbetsvecka enligt lagen [4 § andra st.]	50 900	51 400	51 300	51 400
Dagarbetare, för vilka arbetsrådet medgivit 48 timmars genomsnittlig arbetsvecka [5 § 1 mom.] . .	27 000	10 600	11 000	10 200
Skiftarbetare, för vilka arbetsrådet medgivit i regel 56 timmars genomsnittlig arbetsvecka [5 § 2 mom.]	18 500	18 000	18 100	18 000
Dagarbetare, för vilka arbetsrådet medgivit 54—60 timmars arbetsvecka [5 § 3—5 mom.]	5 000	7 900	8 300	8 000
Summa ¹	535 100	535 100	535 100	535 100

Övertidsarbete.

	1931	1932	1933	1934
Arbetare över 18 år, för vilka utsträckt övertid ej medgivits av arbetsrådet	464 550	467 215	466 790	462 838
Arbetare under 18 år, för vilka övertid ej medgivits av arbetsrådet	65 050	65 141	64 937	64 373
Arbetare över 18 år, för vilka arbetsrådet medgivit utsträckt övertid med i medeltal 59 [40 år 1931, 50 år 1932, 58 år 1933] timmar per år [7 § 3 mom.]	4 550	1 885	2 310	6 262
Arbetare mellan 16 och 18 år, för vilka arbetsrådet medgivit övertid med i medeltal 65 [50 år 1931, 75 år 1932, 62 år 1933] timmar per år [7 § 4 mom.]	950	859	1 063	1 627
Summa ¹	535 100	535 100	535 100	535 100

Till uppgifterna om övertidsarbete må anmärkas, att arbetare under 18 år ej få utan tillstånd av arbetsrådet användas till övertidsarbete. Arbetare över 18 år få utan tillstånd av arbetsrådet användas till övertidsarbete under 200 timmar per år, när så befinnes påkallat med hänsyn till särskilt förhållande. För utförande av vissa förberedelse- eller avslutningsarbeten må

¹ Enligt en år 1927 verkställd utredning utgjorde antalet arbetare, å vilka arbetstidslagen ägde tillämpning, 535 100. Enär närmare undersökning angående antalet sådana arbetare därefter icke företagits av arbetsrådet, har vid sammanställningen av ovanstående uppgifter räknats med denna summa såsom fortfarande gällande.

ock utan tillstånd av arbetsrådet erforderligt antal arbetare över 18 år användas under högst 7 timmar i veckan.

Rörande den omfattning, i vilken arbetsrådet under de senaste åren lämnat medgivande till övertidsarbete, är utskottet i tillfälle att meddela följande närmare uppgifter:

Undantag enligt	1929		1930		1931		1932		1933		1934	
	Antal fall	Antal arbetare	Antal fall	Antal arbetare	Antal fall	Antal arbetare	Antal fall	Antal arbetare	Antal fall	Antal arbetare	Antal fall	Antal arbetare
7 § 3 mom. med tillstyrkande av vederbörande arbetare eller arbetarorganisation	396	5 617 =306 508 arbets- timmar	336	4 955 =309 700 arbets- timmar	230	2 635 =147 905 arbets- timmar	181	1 505 =79 626 arbets- timmar	212	2 147 =126 258 arbets- timmar	413	4 854 =292 268 arbets- timmar
7 § 3 mom. utan sådant tillstyrkande	254	4 166 =94 315 arbets- timmar	283	4 548 =96 775 arbets- timmar	142	1 915 =29 895 arbets- timmar	16	380 =13 295 arbets- timmar	11	163 =6 521 arbets- timmar	62	1 408 =79 651 arbets- timmar
7 § 4 mom.	145	1 282 =63 724 arbets- timmar	132	1 137 =61 550 arbets- timmar	121	950 =46 153 arbets- timmar	90	859 =63 561 arbets- timmar	102	1 063 =65 918 arbets- timmar	194	1 627 =106 279 arbets- timmar

Det övervägande antalet övertidstimmar har under år 1934 förekommit vid textilfabriker, mekaniska verkstäder samt andra järn- och metallvarufabriker, skeppsvarv, boktryckerier och bokbinderier, skrädderi- och manufakturfirmor, sågar, hyvlerier samt snickeri- och möbelfabriker.

Det ökade behovet av övertid torde sammanhänga med det förbättrade konjunkturläget.

Utskottet. Såsom framgår av vad utskottet ovan anført är spørgsmålet om ytterligare begränsning av arbetstiden fortfarande föremål för internationell prövning. Vid den internationella arbetskonferensens nittonde sammanträde, som tager sin början den 4 nästkommande juni, skall till behandling upptagas bland annat frågan om antagande av en principkonvention angående 40-timmars arbetsvecka. Av utskottets utlåtande här ovan framgår vidare, att arbetslöshetsutredningen numera slutfört sitt uppdrag att verkställa utredning rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande, därvid bland annat frågan om arbetstidsförkortning såsom medel mot arbetslöshet ingående behandlats.

Utskottet är övertygat därom, att vad som sålunda i fråga om förevarande invecklade spörsmål hittills förekommit, och vad som i samma ämne inom den närmaste tiden kommer att åtgöras, skall föranleda Kungl. Maj:t att ägna nämnda spörsmål uppmärksamhet.

Under åberopande av vad som sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 337, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 mars 1935.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Bagge, Frändén, Norman, Karl Bodin**, *Olof Carlsson, Forslund* och *Elof Andersson**;

från andra kammaren: herrar *Hage**, *Pettersson* i Hällbacken, *Hansson* i Trollhättan*, *Gardell* i Gahns, *Sandström* i Sollefteå, *Johanson* i Huskvarna*, *Hermanson* och *Olsson* i Staxäng.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.